EVROPSKA DIGITALNA AGENDA

V tem poglavju kratkega vodnika je opisano, kako je nastajala digitalna agenda EU in kako je EU od leta 2024 prešla z načrtovanja k izvajanju z uvedbo pravnih okvirov, kot je akt o umetni inteligenci. Pojasnjeno je tudi, kako nova pravila EU o platformah, podatkih, digitalni identiteti, umetni inteligenci in kibernetski varnosti prispevajo k varnim digitalnim prostorom, pošteni konkurenci in digitalni suverenosti v skladu z zelenim prehodom.

PRAVNA PODLAGA

Čeprav temeljni pogodbi ne vsebujeta posebnih določb glede informacijsko-komunikacijske tehnologije, lahko EU na podlagi Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) ukrepa na naslednjih področjih politik: industrija, konkurenca, trgovina, vseevropska omrežja, raziskave, energija, vzpostavitev enotnega trga, prosti pretok blaga, pretok oseb in storitev, izobraževanje in kultura.

CILJI

EU želi z digitalno agendo omogočiti varno in trajnostno digitalno preobrazbo, osredotočeno na človeka. Digitalna agenda temelji na strategiji digitalnega enotnega trga in digitalnem kompasu do leta 2030 ter spodbuja zaupanja vredne podatkovne toke, interoperabilne digitalne identitete, pravične spletne platformne trge, odgovorno umetno inteligenco in zanesljivo kibernetsko varnost. S programom za digitalno desetletje so ti splošni cilji preoblikovani v konkretne cilje na področju znanja in spretnosti, infrastrukture, digitalizacije podjetij in javnih storitev.

DOSEŽKI

A. Prva evropska digitalna agenda: 2010–2020

Prva digitalna agenda je bila osredotočena na boljšo povezljivost, manjše stroške in učinkovitejše varstvo potrošnikov. Med glavnimi dosežki so bili:

— odprava stroškov gostovanja (gostovanje kot doma);

— širjenje širokopasovnega dostopa;

— uvedba ključnih pravil o varstvu podatkov, zlasti splošne uredbe o varstvu podatkov (GDPR).

Spodbujala je tudi digitalno rast s podporo za razvoj znanja in spretnosti, digitalizacijo industrije in javnih storitev, pa tudi uvedbo pravil o geografskem blokiranju in čezmejne prenosljivosti storitev spletnih vsebin.

Da bi spodbudila podatkovno gospodarstvo, je EU sprejela ukrepe za prosti pretok neosebnih podatkov, kibernetsko varnost in odprte podatke ter izboljšala regulativno usklajevanje prek organa evropskih regulatorjev za elektronske komunikacije.

B. Druga evropska digitalna agenda: digitalni kompas do leta 2030

Druga digitalna agenda se osredotoča na spremembe, ki jih prinašajo digitalne tehnologije, ter bistveno vlogo digitalnih storitev in trgov in poudarja tehnološke in geopolitične ambicije Unije. Komisija je v sporočilih o oblikovanju digitalne prihodnosti Evrope in evropskem digitalnem desetletju natančno opredelila ukrepe za varne digitalne storitve in trge. Kot prednostne naloge je navedla kvantno računalništvo, strategije za blokovne verige, umetno inteligenco, polprevodnike (evropski akt o čipih), digitalno suverenost, horizontalne zahteve glede kibernetske varnosti za proizvode z digitalnimi elementi (Uredba (EU) 2019/1020), tehnologiji 5G in 6G, evropski podatkovni prostor in svetovne tehnološke standarde.

Unija je marca 2021 uvedla digitalni kompas s štirimi digitalnimi cilji, ki jih bo treba doseči do leta 2030:

— Znanje in spretnosti: vsaj 80 % vseh odraslih bi moralo imeti osnovna digitalna znanja in spretnosti, v Uniji bi moralo biti zaposlenih 20 milijonov strokovnjakov s področja IKT, na teh delovnih mestih pa bi se moralo zaposliti tudi več žensk.

— Podjetja: 75 % podjetij bi moralo uporabljati storitve računalništva v oblaku, velepodatke in umetno inteligenco, več kot 90 % malih in srednjih podjetij v Uniji bi moralo doseči vsaj osnovno raven digitalne intenzivnosti, število samorogov (zagonskih podjetij z veliko vrednostjo) v EU pa bi se moralo podvojiti.

— Infrastruktura: vsa gospodinjstva v Uniji bi morala imeti gigabitno povezljivost, vsa poseljena območja pa bi morala biti pokrita s tehnologijo 5G, EU bi morala proizvesti 20 % svetovnih polprevodnikov, v EU bi bilo treba uvesti 10.000 podnebno nevtralnih izredno varnih robnih vozlišč, Evropa bi morala dobiti svoj prvi kvantni računalnik.

— Javne storitve: vse najpomembnejše javne storitve bi morale biti na voljo v spletu, vsi državljani bi morali imeti dostop do svojih elektronskih zdravstvenih kartotek, 80 % državljanov pa bi moralo uporabljati rešitve za elektronsko dokazovanje istovetnosti.

Program za digitalno Evropo, ki je bil uveden z Uredbo (EU) 2021/694, je pobuda Unije, ki v obdobju 2021–2027 namenja 7,5 milijarde EUR projektom digitalne tehnologije s področij, kot so superračunalništvo, umetna inteligenca, kibernetska varnost, napredna digitalna znanja in spretnosti ter povezovanje digitalnih tehnologij, ki jih podpirajo vozlišča digitalnih inovacij.

V programu za digitalno desetletje do leta 2030 so določeni pravno zavezujoči cilji od septembra 2022, s čimer se je digitalni kompas iz strategije preoblikoval v izvedbeno orodje z mehanizmi letnega poročanja in sodelovanja držav članic.

1. Podatki

Souporaba podatkov je osrednjega pomena za digitalno vizijo Evrope. Evropska unija spodbuja podatkovno vodene inovacije, obenem pa si prizadeva ohraniti ravnovesje z zasebnostjo, zaščito, etiko in varnostjo, pri čemer preučuje uporabo in izmenjavo neosebnih podatkov za nove tehnologije in poslovne modele.

S podatkovno strategijo EU je bila uvedena zamisel o skupnem evropskem podatkovnem prostoru, ki bi zajemal devet sektorjev in v katerem bi bilo na voljo

več podatkov za uporabo v gospodarstvu in družbi, pa tudi, da bi imela podjetja in posamezniki večji nadzor nad podatki, ki jih ustvarjajo. Regulativni okvir EU za podatke zajema:

— splošno uredbo o varstvu podatkov (Uredba (EU) 2016/679);

— direktivo o varstvu podatkov pri preprečevanju, odkrivanju in preiskovanju kaznivih dejanj (Direktiva (EU) 2016/680);

— evropski akt o upravljanju podatkov (Uredba (EU) 2022/868) o razpoložljivosti podatkov in zaupanju vanje;

— evropski akt o podatkih (Uredba (EU) 2023/2854) o pravičnem dostopu in pravicah uporabnikov ob hkratnem zagotavljanju varstva osebnih podatkov.

2. Umetna inteligenca

V beli knjigi o umetni inteligenci iz februarja 2020 je bila poudarjena ključna vloga umetne inteligence v sodobni družbi, napovedane pa so bile tudi njene družbene in gospodarske koristi v vseh sektorjih. Parlament je marca 2024 sprejel akt o umetni inteligenci. Njegove določbe vključujejo:

— zaščitne ukrepe za uporabo umetne inteligence za splošne namene;

— omejitve pri uporabi sistemov za biometrično identifikacijo s strani organov pregona;

— prepoved družbenega točkovanja in uporabe umetne inteligence za manipulacijo ali izkoriščanje ranljivosti uporabnikov;

— pravico potrošnikov, da vložijo pritožbe in prejmejo smiselna pojasnila.

Akt o umetni inteligenci velja od 1. avgusta 2024, uporabljati se je začel v več fazah v obdobju 36 mesecev, evropski urad za umetno inteligenco pa usklajuje izvrševanje na ravni EU.

Komisija je septembra 2022 predstavila predlog direktive o odgovornosti za umetno inteligenco, s katerim bi zagotovili enako zaščito vsem, ki so bili zaradi umetne inteligence oškodovani, a ga je medtem že umaknila. Prav tako je bila predstavljena nova direktiva o odgovornosti za proizvode z napako (Direktiva (EU) 2024/2853), ki obravnava digitalne proizvode, kot je umetna inteligenca.

3. Akt o digitalnih storitvah in akt o digitalnih trgih

Eden temeljev digitalne strategije je oblikovanje varnejšega, bolj odprtega enotnega digitalnega trga, ki bo zagotavljal pravice uporabnikov in pošteno poslovno konkurenco. Gre za dva zakonodajna stebra: akt o digitalnih storitvah in akt o digitalnih trgih, s katerima se posodabljajo pravila, ki urejajo digitalne storitve v EU. Akta, ki sta ju Parlament in Svet sprejela leta 2022 in sta začela veljati maja 2023, obsegata enoten sklop pravil za celotno Unijo. V aktu o digitalnih storitvah so opredeljene odgovornosti za posredniške storitve, zlasti spletne platforme. Za velike platforme veljajo posebne smernice, saj pomenijo tveganja pri razširjanju nezakonitih in škodljivih vsebin. Akt o digitalnih trgih določa pravila za podjetja s statusom vratarja. Namenjena so tistim podjetjem, ki so najbolj dovzetna za nepoštene prakse, in zajemajo storitve, kot so spletno posredovanje, družbena omrežja in računalništvo v oblaku. Komisija je na podlagi akta o digitalnih storitvah predlagala uredbo za lažje zbiranje in izmenjavo

podatkov v zvezi s storitvami kratkoročnega najema nastanitvenih objektov. Akt o digitalnih storitvah se v celoti uporablja od 17. februarja 2024. Izvrševanje akta o digitalnih trgih je dobilo dodatni zagon leta 2025, ko so bile izrečene prve globe za vratarje, izvrševanje in spremljanje pa sta zdaj v središču dela Komisije.

4. E-uprava, e-identiteta in digitalni evro

V digitalni agendi je poudarjena vrednost e-uprave in čezmejnega sodelovanja javnega sektorja. Komisija je novembra 2022 predstavila predlog o določitvi ukrepov za visoko raven interoperabilnosti javnega sektorja v Uniji, Svet pa je marca 2024 sprejel akt o interoperabilni Evropi (Uredba (EU) 2024/903) za izboljšave javnih storitev v EU. Na podlagi akta bo ustanovljen interoperabilni odbor za Evropo, ki ga bodo sestavljali predstavniki držav članic, Komisije in drugih organov EU.

Krepitev zaupanja v spletu je ključnega pomena za družbeni in gospodarski razvoj. Uredba o elektronski identifikaciji (Uredba (EU) št. 910/2014) vsebuje okvir za varno digitalno interakcijo med državljani, podjetji in organi. Parlament je februarja 2024 sprejel okvir za evropsko digitalno identiteto (Uredba (EU) 2024/1183), s katero bi 80 % državljanov Unije do leta 2030 omogočili dostop do ključnih javnih storitev. Uredba eIDA 2.0 velja od 20. maja 2024, države članice pa se pripravljajo na uvedbo evropskih denarnic za digitalno identiteto.

5. Kibernetska varnost

Komisija in visoki predstavnik Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko sta 10. novembra 2022 v odziv na rusko agresijo proti Ukrajini uvedla politiko EU za kibernetsko obrambo in akcijski načrt za vojaško mobilnost 2.0 s ciljem:

— večjih naložb v kibernetsko obrambo;

— tesnejšega sodelovanja med vojaškim in civilnim kibernetskim sektorjem;

— učinkovitejšega obvladovanja kibernetskih kriz, ter

— vplivnejšega položaja EU na področju kritičnih kibernetskih tehnologij.

Utrjujeta tudi evropsko obrambno tehnološko-industrijsko bazo, katere cilj je ustvariti povezano vseevropsko obrambno industrijo. Decembra 2022 je bila z direktivo o ukrepih za visoko skupno raven kibernetske varnosti v Uniji (direktiva NIS 2) nadomeščena njena predhodnica, vanjo pa je bilo zajetih še več sektorjev in subjektov. Za prenos revidirane direktive NIS 2 je bil določen rok 17. oktober 2024, za zamude pa so bili predvideni nadaljnji postopki za ugotavljanje kršitev. Uredba o horizontalnih zahtevah glede kibernetske varnosti za izdelke z digitalnimi elementi (akt o kibernetski odpornosti) je začela veljati 10. decembra 2024, temeljne obveznosti pa je treba izpolniti do decembra 2027. Parlament je aprila 2024 sprejel akt o kibernetski solidarnosti, katerega cilj je okrepiti solidarnost na ravni EU ter bolje odkrivati kibernetske grožnje in incidente ter se odzivati nanje. Parlament in Svet pa sta dosegla tudi dogovor o spremembi akta o kibernetski varnosti.

6. Mediji in demokracija

Komisija je decembra 2020 v sporočilu predstavila akcijski načrt za podporo okrevanju in preoblikovanju evropskega medijskega sektorja. V njem je poudarila, da je treba povečati nacionalno podporo prek odobrenih načrtov za okrevanje po pandemiji covida-19 in izpostavila moteč vpliv svetovnih spletnih platform na medije, zlasti

njihov prevladujoči položaj na trgih podatkov in oglaševanja. Akcijski načrt za medijski sektor dopolnjuje akcijski načrt za evropsko demokracijo, ki se osredotoča na večje digitalno prilagajanje v sektorju, večjo svobodo in pluralnost medijev ter boj proti dezinformacijam. Omenja tudi upad svobode medijev zaradi vse pogostejših groženj novinarjem. Uredba o vzpostavitvi skupnega okvira za medijske storitve na notranjem trgu (evropski akt o svobodi medijev), sprejeta marca 2024, zagotavlja uredniško neodvisnost in pluralnost medijev ter novinarje ščiti pred nadzorom.

7. Izobraževanje ter znanje in spretnosti

Evropska unija poleg predpisov poudarja tudi digitalno izobraževanje. Akcijski načrt za digitalno izobraževanje 2021–2027 državam članicam nudi pomoč pri prilagajanju izobraževalnih sistemov digitalni dobi. Na prvo mesto postavlja oblikovanje trdnega digitalnega izobraževalnega ekosistema in poudarja pomen znanja in spretnosti za digitalno preobrazbo.

8. Delovni pogoji pri platformnem delu

Oktobra 2024 je bila sprejeta direktiva o izboljšanju delovnih pogojev pri platformnem delu (direktiva o platformnem delu), ki pojasnjuje merila glede zaposlitvenega statusa in ureja algoritemsko upravljanje.

9. Digitalna infrastruktura

Komisija je 21. februarja 2024 predstavila nove pobude za digitalno infrastrukturo v Evropi, da bi začela razprave o konkretnih predlogih za spodbujanje inovacij, varnosti in odpornosti digitalne infrastrukture.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je sprejel številne resolucije o digitalni agendi.

— V resoluciji z dne 12. marca 2019 o varnostnih grožnjah zaradi vedno večje prisotnosti Kitajske na tehnološkem področju v EU in možnih ukrepih na ravni EU za njihovo zmanjšanje je Komisijo pozval, naj razširi področje uporabe direktive o varnosti omrežij in informacijskih sistemov ter se odzove na grožnje, ki jih prinaša digitalizacija. Pozval je tudi k uskladitvi z okrepljeno evropsko politiko kibernetske varnosti ter večji vlogi Agencije Evropske unije za kibernetsko varnost.

— V treh resolucijah o umetni inteligenci, ki se dotikajo etičnih vidikov umetne inteligence, civilne odgovornosti za umetno inteligenco in pravic intelektualne lastnine za razvoj umetne inteligence (20. oktober 2020), je pozval k pravnemu okviru EU za umetno inteligenco, ki bo temeljil na etiki.

— V resoluciji o aktu o digitalnih storitvah je z namenom napredka na enotnem digitalnem trgu izpostavil, da bi moral zakonodajni sveženj utrditi notranji trg, zagotoviti varstvo potrošnikov ter enakovredno obravnavo nezakonitih dejavnosti v spletu in zunaj njega, ohranjati preglednost, spoštovati pravice in vključevati subjekte zunaj EU, ki vplivajo na evropske potrošnike. Pozval je tudi k večji pravičnosti, preglednosti in odgovornosti za moderiranje vsebin v digitalnih storitvah. Resolucija je črpala iz raziskav, delavnice o pravilih e-trgovanja, primernih za digitalno dobo, in vrste študij o digitalnih storitvah s poudarkom na e-trgovanju in umetni inteligenci, ki jih je naročil Odbor za notranji trg in

varstvo potrošnikov (IMCO). Uskladitev predlogov akta o digitalnih storitvah in akta o digitalnih trgih z resolucijo Parlamenta kaže, da Parlament lahko vpliva na zakonodajni program, čeprav nima formalne pravice do zakonodajne pobude.

— Parlament je 20. maja 2021 v resoluciji o oblikovanju digitalne prihodnosti Evrope pozval k odpravi ovir za delovanje enotnega digitalnega trga in k izboljšanju uporabe umetne inteligence za evropske potrošnike.

— V resoluciji z dne 12. decembra 2023 o zasvajajoči zasnovi spletnih storitev in varstvu potrošnikov na enotnem trgu EU je pozval k prepovedi tehnik v zasnovi spletnih storitev, ki povzročajo odvisnost, kot sta nenehno drsenje po zaslonu ali samodejno predvajanje. Nekateri poslanci so želeli skupaj s seznamom dobre prakse oblikovanja uvesti tudi digitalno pravico posameznika, da se ga ne moti.

— Evropski poslanci so 13. decembra 2023 poudarili, da je treba ponovno oceniti pravila EU o geografskem blokiranju, da bi odpravili preostale ovire in v celoti izkoristili potencial enotnega trga.

— Parlament je 13. marca 2024 v okviru evropskega akcijskega načrta za demokracijo sprejel resolucijo, v kateri je odobril zakon o svobodi in pluralnosti medijev (evropski akt o svobodi medijev), ki izboljšuje zaščito neodvisnosti medijev, in odobril zakon o preglednosti demokratičnih procesov (Uredba (EU) 2024/900), ki ureja politično oglaševanje.

Kot sozakonodajalec za akt o digitalnih storitvah, akt o digitalnih trgih in akt o umetni inteligenci Parlament z delom v odborih, zahtevami glede poročanja in nadaljnjim ukrepanjem na podlagi izvrševanja Komisije spremlja izvajanje direktive NIS 2 ter akta o kibernetski odpornosti

Komisija je v digitalnem omnibusu o umetni inteligenci (november 2025) predlagala ciljno usmerjene spremembe akta o umetni inteligenci in pravil o letalstvu, da bi se odzvala na izzive pri izvajanju in zmanjšala regulativno breme. Omnibus je del širšega digitalnega svežnja, ki naj bi poenostavil digitalno zakonodajo EU in podprl poslovne inovacije.

V študiji za odbor IMCO iz februarja 2026 so poudarjeni pomembni izzivi, vključno s pravno varnostjo, zmogljivostjo izvrševanja in učinki na temeljne pravice, pri tem pa se razlikuje med poenostavitvijo in bolj vsebinskimi spremembami zaščitnih ukrepov.

Odbor IMCO in Odbor za državljanske svoboščine, pravosodje in notranje zadeve v Parlamentu skupaj organizirata delo v zvezi z digitalnim omnibusom. Po sprejetju stališča Parlamenta in stališča Sveta marca 2026 so se začela tristranska pogajanja, ki se osredotočajo na poenostavitev, ob tem pa ohranjajo temeljno zaščito.

To poglavje kratkega vodnika je pripravil tematski sektor Evropskega parlamenta za gospodarstvo in rast. Če želite več informacij, obiščite spletišči Odbora za notranji trg in varstvo potrošnikov in Odbora za industrijo, raziskave in energetiko.

Maxim Hauk
05/2026